

Таким чином, процес творчого розвитку вчителів образотворчого мистецтва об'єктивно потребує оновлення, модернізації, навіть, певною мірою, диверсифікації з метою подолання функціонування у фаховій підготовці формалізованих підходів у межах вузького професіоналізму. Настав час для трансформування змісту, форм, методів та структури професійної підготовки майбутніх і практикуючих учителів образотворчого мистецтва шляхом забезпечення її особистісно-стимулюючої та творчо-активізуючої спрямованості.

Список використаної літератури

1. Національної доктрини розвитку освіти. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2000. №2. С.9-22.
2. Кремень В.Г. Система освіти в Україні: сучасні тенденції і перспективи. *Професійна освіта: педагогіка і психологія* [за ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Николо та ін.]. К., 2000.

Сулаєва Н.,

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету педагогічної і мистецької освіти,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Соколов Д.,

доктор філософії,
директор КУ «Обласний центр народної творчості та
культурно-освітньої роботи Полтавської обласної ради»
(м. Полтава)

МУЗИЧНА ФОЛЬКЛОРИСТИКА ПОЛТАВЩИНИ У ПОСТАТЯХ ВИКЛАДАЧІВ ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Російсько-українська війна стимулювала вітчизняну еліту до чергового употужнення розвідок, які б дозволили вкотре підкреслити українську ідентичність, тобто виокремити такі властивості й ознаки нашого народу, української особистості, культури, які б вирізняли нас з-поміж інших.

Важливим у цьому аспекті є один із феноменів мистецької спадщини українського народу – музичний фольклор. Його дослідниками упродовж багатьох років були непересічні особистості, які з особливим трепетом ставилися до кожної створеної та збереженої музичної перлини. З-поміж них етномузикознавці Полтавського краю, викладачі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Василь Верховинець, Володимир Щепотьєв та Григорій Левченко.

Теоретичним підґрунтям для дослідження музичного фольклору України є роботи класиків вітчизняної етномузикології Дмитра Яворницького, Миколи Лисенка, Філарета Колесси, Василя Верховинця, Петра Сокальського тощо. Важливим напрямом досліджень пісенного спадку українського народу є географічне музикознавство, яке спрямоване на вивчення музичних традицій окремих регіонів. Для нашої статті важливими є робота Л. Єфремової, якій вдалося зібрати в одному виданні записи народних пісень Полтавщини ХІХ-ХХ ст., дослідження сучасних науковців щодо специфічних ознак пісенного фольклору Полтавського краю (Н. Пиж'янова), народнопісенних традицій Середньої Наддніпрянщини (О. Мурзина), побутування окремих обрядових жанрів на Полтавщині (Т. Сопілка) тощо.

Метою статті є висвітлення постатей Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, які зробили внесок у дослідження та популяризацію музичного фольклору Полтавщини.

Одним із осередків науки і культури Полтавського краю вже понад сто літ є Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Саме цей виш дав світові відомих педагогів, учених Григорія Ващенка, Володимира Щепотьєва, Антона Макаренка, Василя Сухомлинського, Івана Зязюна та інших. Поряд із цими поважними особистостями знаходяться постаті видатних педагогів-митців, фольклористів, композиторів Василя Верховинця, Михайла Фісуна та Григорія Левченка, спадщина яких навічно занесена до історії цього славного закладу вищої педагогічної освіти, є неоціненним складником культури Полтавщини та всієї

України. Особливо цінними видаються роботи цих особистостей у період чергового нападу на нашу державу росії, її прагнення зруйнувати все цінне, що ми маємо, та, власне, вже не вперше, бажання знищити український народ.

«Особливе місце в плеяді найталановитіших діячів української національної культури і науки, що стали безвинними жертвами сталінських репресій, належить Василеві Миколайовичу Верховинцю (Костіву) – репресованому, розстріляному і посмертно реабілітованому музикознавцю, педагогу, етнографу, хореографу, диригенту і композитору...» [1, с. 4–5] напише у двохтисячних роках дослідниця педагогічної спадщини митця Наталія Дем'янюк. Свою долю митець «zasлужив» у совєцької влади неабиякою любов'ю до українського мистецтва, адже став основоположником українського дитячого музично-ігрового репертуару, фундатором теорії українського танцю, постановником першого українського національного балету й, до того ж, унікальним дослідником українського фольклору. Саме на основі власних записів, студіювання, аналізу, обробки та систематизації різножанрового фольклорного матеріалу В. Верховинцем створено музично-ігровий репертуар для дітей, який сконцентровано у його методичному посібнику «Весняночка» [2]. Твори, запропоновані митцем у виданні, були апробовані в роботі зі студентами Полтавського інституту народної освіти (нині ПНПУ імені В. Г. Короленка).

У Полтавському педагогічному професор працював із 1920 до 1933 року очільником кафедри мистецтвознавства та викладав для майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів навчальні дисципліни «Дитячі ігри», «Мистецтвознавство» (співи і музика), а також керував великим студентським хором. Надзвичайно цінним було те, що на своїх заняттях В. Верховинець використовував власнезаписаний фольклорний матеріал як ілюстративний і виконавський [1]. Зокрема, зібрані митцем трудові («Вийшли в поле косарі», «Ой ми поле оремо», «Женчичок»), закликальні («Котику сіренький», «Розлилися води», «Іди, іди, дощику»), гімнові («Ой зійшло три зіроньки», «Хміль лугами»), героїчні («А вже весна», «Ой ходить Іванко»),

жартівливі («Гей ви, хлопчики», «Ну те, хто з вас») пісні впроваджувалися в різні теоретичні дисципліни, де важливими складниками були лекції з елементарної теорії музики, методики музичного виховання, історії української музики, гармонії. Народні фольклорні перлини ставали доречними і в ході викладання практичних освітніх компонентів, як то гра на музичних інструментах (фортепіано та скрипка).

Окремо слід підкреслити доречність використання українських народних пісень із рухами, записаних В. Верховинцем, у процесі навчання майбутніх вихователів дошкільних закладів та учителів початкової школи. Разом зі студентами педагог водив хороводи, грав у дитячі музичні ігри, організовував та брав участь у театралізації народних перлин, наголошуючи на доцільності навчання таким мистецьким діям української малечі.

Особливу вартісність мало уведення фольклорних музичних творів в обробці В. Верховинця в репертуар очолюваного ним хору Полтавського ІНО. Зокрема, Н. Демянко у монографії «Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В.М. Верховинця» [1, с. 122] наводить приклади українських народних пісень, які виконував колектив, «Ой дівчина по гриби ходила», «На вгороді калина», «Очерет лугом гуде», «Ой у полі жито» тощо. Завдячуючи таким особистостям як Василь Верховинець Україна має сьогодні збережені перлини фольклорної спадщини, до яких так і не дісталися російські окупанти.

Однодумцем та продовжувачем традицій свого наставника та вчителя Василя Верховинця був іще один викладач Полтавського педагогічного – заслужений працівник культури України Михайло Фісун. Діяльність видатного диригента, хормейстера, композитора, музикознавця й педагога, який упродовж 1958-1966 років очолював кафедру музики і співів та керував хором Полтавського педагогічного, також була пов'язана з етномузикологією. У виданні «Народні пісні Полтавщини (з колекції збирачів фольклору)» Л. Єфремова наголошує, що М. Фісун зібрав та упорядкував понад 600 народних пісень, які були передані в Інститут фольклору та етнографії

(нині Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України) [5, с. 17]. З-поміж них «Як ішов я на Павленки», «Світить місяць, світить ясний», «Копав козак криниченьку», «Ой котусю, котусю», «Соловейко маленький», «Ой там на горі та в зеленому житі» тощо.

Свої напрацювання в царині дослідження фольклорних музичних перлин Полтавського краю М. Фісун використовував під час викладання навчальних дисциплін та у процесі роботи зі студентським хором. Зокрема, прикладами таких творів є українські народні пісні, записані у селі Березова Лука Гадяцького, нині Миргородського, району («Ой у полі криниченька муром мурована»), в селі Водяне Чутівського, нині Полтавського, району («Ти орел, ти товаришу мій»). Особливістю фольклорної діяльності митця-педагога є те, що йому довелося жити і працювати в той час, коли українська культура не була в пріоритеті. Водночас, завдячуючи М. Фісуну в Полтавському педагогічному було продовжено традицію залучення студентської молоді до відтворення та збереження фольклорної музичної спадщини українського народу, започатковану Василем Верховинцем.

Ця традиція у подальшому лягла на благодатний ґрунт мистецько-педагогічної діяльності викладача педагогічного вишу Полтави у 1967-2022 рр. заслуженого діяча мистецтв України, заслуженого працівника культури України, професора, завідувача кафедри музики, засновника та керівника українського народного хору «Калина» Григорія Левченка. Упродовж 55 років ця непересічна особистість, великий українець плекав народнопісенну творчість у стінах Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Записані Г. Левченком народні вокальні перлини рідного краю стали підґрунтям для навчання студентів сольфеджіо, гармонії, поліфонії, диригуванню та хоровому класу. Зокрема, для майбутніх учителів музичного мистецтва професором укладено посібник «Сольфеджіо» на основі пісенного фольклору Полтавського краю [4]. До нього увійшли зібрані Г. Левченком

родинно-обрядові пісні (весільні «Вітер дуба та й вихитує», «Летів ярон-сад», «Пусти, свате, в хату», «На городі буряки», «Ой матінко та голубонько», «Де бояри забарилися», «Тобі, мати, не журитися», «Заплітала мене дячина», «Ой сонечко, сонечко все вгору йде» тощо), родинно-побутові музично-словесні твори («Ой у лісі під дубком», «Ой дуб на березу», «Ой давно, давно в матінки була» тощо). Водночас автор представив у посібнику народні пісні, які записали на Полтавщині П. Батюк («Похилилася на воду», «Темная діброва» тощо), А. Жданов («Чи ви чули, молодиці», «Жайвір прилетів» тощо), М. Лисенко («Плету, плету плетеницю», «Гарбуз білий качається» тощо), В. Міщенко («До води хилюся», «Ой зіронько ти вечірняя» тощо), Е. Нос («Прощайте, прощайте, тесновії пороги», «Пливе човен без весельця» тощо), П. Півень («Ой перепеличка», «Летіла зозуля» тощо), М. Фісун («Зайшло сонце за лісок», «Ой не шуми, луже» тощо).

Головним завданням своєї мистецько-педагогічної діяльності Григорій Левченко вважав підготовку таких учителів, які були б здатні зберігати та передавати молодому поколінню нашої держави найкращі зразки мистецької спадщини українського народу. Із цією метою ним у 1979 році було створено український народний хор «Калина», в якому близько пів століття митець реалізував завдання національного виховання студентської молоді на основі використання записаних ним фольклорних музичних зразків Полтавщини, українських народних пісень інших регіонів, власних обробок та авторських творів українських композиторів. Студентська молодь із захватом виконувала «Віночок весільних пісень» та «Грбарівську польку», записані керманичем хору в селі Грбарівка Пирятинського району, «Чорбівські підківки» – у селі Чорбівка Кобеляцького, нині Полтавського, району, «Виряджала мати сина» – у селі Сари Гадяцького району, «Ой дуб на березу» – у Зінківському районі» тощо. Завдяки професійній діяльності Григорія Левченка сотні майбутніх учителів – випускників Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка понесли у педагогічний простір знання фольклорної музичної спадщини Полтавського краю.

Аналіз розвитку музичної фольклористики на Полтавщині у XIX – початку XX ст. дає підстави стверджувати, що яскравими представниками у сфері етномузикології Полтавського краю є викладачі одного з найстаріших закладів освіти цього регіону – Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Засновником традиції фіксації, систематизації, дослідження та використання української народної пісенної спадщини у роботі з майбутніми педагогами був Василь Верховинець (20-ті роки минулого століття). Продовжувачем традицій видатного митця став Михайло Фісун (кінець 60-их – перша половина 70-их років). Яскравим представником мистецько-педагогічної діяльності в університеті, який продовжив роботу з упровадження народних пісень Полтавщини в освітній процес студентів Полтавського педагогічного є Григорій Левченко (кінець 70-тих – 2022 роки). Діяльність цих непересічних особистостей в царині фольклористики Полтавського краю є неоціненним скарбом для майбутніх поколінь українців.

Список використаної літератури

1. Дем'янко Н.Ю. (2012). Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В.М. Верховинця. Монографія. Полтава: ТОВ «АСМІ».
2. Верховинець В.М. (1989). Весняночка. Київ: Муз. Україна.
3. Кафедра музики Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка: ретроспективний аналіз. (2020). Монографія. Редкол. Г.С. Левченко, Н.В. Сулаєва, О.О. Лобач. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка.
4. Левченко Г. С. (2003). Сольфеджіо на основі народних пісень Полтавщини: Посібник для музично-педагогічних навчальних закладів. Полтава: видання Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.
5. Народні пісні Полтавщини (з колекцій збирачів фольклору). (2016). Упор. Л.О. Єфремова. Київ: Логос.